

PARÁDI JÓZSEF: RENDVÉDELEM KONTRA RENDÉSZET

Tudományos Társaságunk a konferenciának a rendvédelem kérdéskörét érintő témaválasztása kapcsán kívánja véleményét, illetve tapasztalatait megosztani a rendezvény résztvevőivel.

Tudományos Társaságunk a magyar állam rendfenntartói tevékenységének történetét már másfél évtizede műveli¹⁸. Tudományos alkotó munkánk során vált nyilvánvalóvá, hogy:

– a mindenkori rend védelmére irányuló tevékenységet komplexitásában célszerű vizsgálni, mert az csak úgy érthető meg. (Egy-egy korszak rendvédelmi modelljén belül is számos módosítás keletkezett. 1867-től 1919-ig terjedően például 26 rendvédelmi testület működött az országban, többnyire egymást követően. A rendfenntartás feladata ugyan nem változott de a komplexitását többször és többféle módon osztották fel. Szervezetek születtek és oszlottak fel, ugyanazon tevékenységi kört különböző módon szétosztva)¹⁹

– a rendet a magyarság több mint 1100 éves kárpát-medencei tartózkodása során, eleink valamilyen formában mindig fenntartották, ezek a formulák pedig – bár számos, a magyar rendvédelem fejlődése során napjainkra is adaptálható sajátos kárpát-medencei tapasztalat keletkezett²⁰ – nem sorolhatóak be napjaink rendfenntartói modelljei közé.

A korábbi fogalomrendszer nem volt alkalmas arra, hogy téren és időn átívelő módon összefogja a rendfenntartás történetét, mert napjaink helyzetének fogalmi tükröződését alkotta. Következésképpen alkalmatlan volt más korok, alapvetően eltérő rendvédelmi helyzetének a kifejezésére. Ezért hoztuk létre a rendvédelem, rendvédelemtörténet fogalmát a nyolcvanas és kilencvenes évek fordulóján²¹.

Úgy gondolom nem szükséges eltitkolnom azt a tényt, hogy a létrehozás e sorok írójának személyéhez kapcsolódik. A rendvédelem kifejezés 1990 óta átment a köztudatba. Az elnevezést illetően a vitát ezért feleslegesnek tartjuk. A kifejezést ugyanis másfél évtizede használja a média is. A rendszerváltás óta keletkezett több mint háromszáz jogszabályban szerepel a rendvédelem elnevezés. Úgy gondoljuk, hogy az elnevezés vitatását illetően mérsékelnie kellene magát annak a néhány személynek, akinek nem nyerte el a tetszését az új fogalom. Különösen igaz ez a tudós társainkra, akik korábban minden fenntartás nélkül alkalmazták e fogalmat, csak később csatlakoztak különböző megfontolások alapján a fogalmat vitatókhoz. A terminológia terjesztésében jelentős

¹⁸ Parádi József (szerk.): Bemutatkozik a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Társaság. Belső kiadvány, 2002. A Szemere Bertalan Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság készítette el első ízben a magyar rendvédelem történetének teljes időszakát komplex módon feldolgozó művét, amely már három kiadást élt meg. (Parádi József (főszerk.): A magyar rendvédelem története 2. Osiris, Budapest, 1996.)

¹⁹ Parádi József (szerk.): Az európai rendőrségek együttműködésének tapasztalatai és a Schengeni Egyezmény tapasztalatainak oktatása. Budapest, 2002, Tipico Design, 7-16. o.

²⁰ Parádi József: A rendvédelem története című tantárgy a Rendőrtisztí Főiskola oktatási rendszerében és a rendvédelem történeti kutatás jövőbeni feladatai. Rendvédelemtörténeti Füzetek. Acta Historiae Praesidi Ordinis, II. évf. (1991) 2. sz. 29-37. o.

²¹ Parádi József: A rendvédelmi diszciplína Magyarországon. Rendvédelemtörténeti Füzetek Acta Historiae Praesidii Ordinis, X. évf. (1999) 12. sz. 23-26. o.

szerepet vállalt a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság is.

A rendvédelem fogalmát soha nem kötöttük egy rendvédelmi modellhez. Mindig gyűjtőfogalomként használtuk. A fogalom leszűkítése valamely modellre mindig azoknál bukkant fel, akik a korábbi terminológiák védelmében, a rendvédelem elnevezéssel szemben léptek fel. Számukra lényegesen hatékonyabb taktikának ígérkezett, ha a rendvédelmet – lehetőleg a többség által kevésbé szimpatizált – egyik rendfenntartói modellel azonosították.²²

Tudományos Társaságunk úgy gondolja, hogy rendvédelem szakterülete az emberi társadalom kialakulásával jött létre, hiszen a rendet valamennyi társadalmi formációban fenntartották. A különböző korokban különböző módon megvalósult rendfenntartás története pedig a rendvédelem története.

Amennyiben tehát a tudomány oldaláról tekintünk e kérdésre, nem lehet beszélni a szakterület hiányáról. Még az sem állítható, hogy ezt a szakterületet nem művelték a különböző korokban. Az adott kor elvárásainak megfelelően, minden korban tudományos igényességgel is foglalkoztak a témakörrel, természetesen azonban nem rendvédelem elnevezéssel. Álláspontunk szerint tehát a rendvédelemnek van önálló szakterülete. Természetesen bárki nyugodt szívvel állíthatja, hogy a rendvédelem besorolható egy vagy több nagyobb rendszerbe, mint például a közigazgatás stb. Attól azonban, hogy egy tevékenység kapcsolódik egy másik tevékenységsorozathoz, még nem jelenti azt, hogy mint szakterület nem létezik.²³

A rendvédelemtörténet művelői másfél évtizede alkalmazzák a rendvédelem fogalmát²⁴. Mi azonban nem fordítottunk gondot ennek az elméleti kifejtésére. Ezen ponton indították el a hagyományos fogalmak védelmezői offenzívájukat. A fogalom tudományos igényű meghatározása ürügyén igyekeznek magát a fogalmat likvidálni.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság üdvözl minden rendezvényt, amely hozzájárulhat a fogalom terrénumának meghatározásához. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy ezt a rendvédelemtörténeti kutatóknak nem egyedül kell megtenniük, hanem a rendvédelem más szakterületeinek művelőivel közösen etikus azt kialakítani. Megítélésünk szerint úgy illik e témához közelíteni, hogy a szakterület empirikus és tudományos művelői, valamennyi érdekelt tudományág képviselői vegyenek részt abban.

Rendvédelemtörténeti kutatásainkból tudjuk, hogy a biztonság a szervezett társadalom működésének egyik lényeges feltétele volt valamennyi korban. A biztonsággal szembeni elvárásaik pedig a társadalom és a termelés fejlődésével gyarapodtak. A biztonság megteremtése – XIX. századi terminológiával élve – a „közbátorság” kialakítása egyre fontosabb szerepet töltött be az állam életében, a szellemi és pénzügyi kapacitások növekvő hányadát fordították erre a területre²⁵. Úgy tűnik, hogy ez a történelmi tendencia a XIX. században sem szűnik meg, hanem inkább felerősödik. Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy az állam működésében egyre súlyosabbá váló tevékenység intellektuális vonzatai mely tudományokhoz kapcsolódnak.

²² Finszter Géza: Rendészet vagy rendvédelem. Belügyi Szemle, 2001/2. sz. 88-96. o.

²³ Parádi József: Rendvédelem vagy rendészet. Belügyi Szemle, 2001/2. sz. 97-108. o.

²⁴ Parádi József: A dualista Magyarország rendvédelmi testületei és az önkormányzatok kapcsolata. Rendvédelemtörténeti Füzetek Acta Historiae Praesidii Ordinis I. évf. (1990) 1. sz. 30-37. o.

²⁵ Parádi József: A dualista Magyarország belügyi szervei. Belügyi Szemle, 1986/4. sz. 45-50. o.

Tudományos Társaságunk – mintegy 15 évre visszapillantva – azt tapasztalta, hogy több nagy múltú tudományág is szívesen magába olvasztaná a rendvédelem szakterületét. Mindegyik integrációs elgondolásnak van bizonyos személyi bázisa is. Tudós társaink idősebb korosztályhoz tartozó tagjai kiépített állásokkal rendelkeznek egy-egy tudományágban. Emberileg abszolút érthető magatartás, hogy abban a tudományágban szeretnék látni a rendvédelem egészét, amelyben létrehozták életművüket, amelyhez kapcsolódnak tudományos eredményeik, elismeréseik, ahol ismerik és tisztelik alkotásaikat.

Úgy gondoljuk azonban, hogy nem volna helyes ilyen alapon kezelni egy bimbózó diszciplína sorsát. Megítélésünk szerint a XXI. Században elérkeztünk ahhoz a történelmi pillanathoz, amikor indokolttá és lehetővé válik a szakterület szellemi bázisának önálló diszciplínává szerveződése²⁶. Véleményünk szerint a szakterület művelőinek és elméleti kutatóinak bátran kell ehhez a kérdéshez nyúlniuk. A tudományok száma soha sem gyarapodott volna, ha elődeink merevem ragaszkodnak a tudomány középkori, vagy akár a XIX. századi felosztásához.

Ismereteink szerint az új tudományágak születésének indítéka valamilyen probléma megoldására való törekvés volt. Ennek érdekében csoportosultak különböző tudományágaknak a kérdéses szakterülethez kapcsolódó részeit művelő tudományos alkotóműhelyek. Ezekből a csoportosulásokból nőttek ki az új tudományágak. Álláspontunk szerint a rendvédelem szakterülete napjainkban e folyamaton esik át²⁷.

Amikor a nyolcvanas és a kilencvenes évek fordulóján a rendvédelem, illetve rendvédelemtörténet terminológiát elkezdtek alkalmazni²⁸, még nem ismertük a témakörhöz kapcsolódó nyugat-európai megítélést. Ma már tudjuk, hogy – tőlünk függetlenül – az Európai Unió vezető rendvédelmi szellemi alkotóműhelyeiben is felmerült az önálló rendvédelem-tudomány gondolata²⁹. Természetesen nyelvterületenként más kifejezést használunk, a lényeg azonban a hangsor mögötti tartalom, amely megegyezik Tudományos Társaságunk felfogásával. A német nyelvterületen például rendőrtudományoknak nevezik azt amit mi rendvédelem-tudománynak hívunk.

A rendőrtudomány (Szlovákia), rendőrtudományok (Németország), rendvédelem-tudomány (Szlovénia és Magyarország) kifejezések mögötti tartalmat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy különböző – a rendvédelem érdekében művelt – tudományok részeitől interdiszciplinárisan különítik el, illetve kapcsolják egybe az új tudomány materiáját, alkalmazott tudomány formájában³⁰.

Felfogásunk szerint nincs megfelelőbb elnevezés a rendvédelem-tudománynál. A rendőr, vagy rendőrtudományok ugyanis a magyar nyelvi környezetben túlságosan egy rendvédelmi szervtípushoz, a rendőrséghez kapcsolódnak. Megítélésünk szerint az ilyen típusú elnevezés sértő a rendvédelemben tevékenykedő más hazai és külföldi szervezetek számára. Nem hisszük azt, hogy a Francia Nemzeti Csendőrség például lelkesedne a

²⁶ Prof. Dr. Rainer Schulte: A rendőrképzés jövője. Előadás a Magyar Köztársaság Belügyminisztériumának Nemzetközi Oktatási Központjában. 2001, az intézmény irattára, 10. o.

²⁷ Salgó László: A biztonság új típusú megközelítésének néhány kérdése, különös tekintettel a magyar rendőrség helyzetére, perspektíváira. Hadtudomány, 1993/1. sz.

– idem: Új típusú biztonság és kilátásai Magyarországon. Belügyi Szemle, 1996/2. sz.

²⁸ Korinek László: A korszerűség kérdése rendvédelmi szerveink működésében. Rendvédelemtörténeti Füzetek Acta Historiae Ordinis III. évf. (1992) 3. sz. 49-57. o.

– Opál Sándor: Hadtudomány, rendvédelem és közbiztonság-politika. Rendészeti Szemle 1991/1. sz.

²⁹ Tóth Sándor: Szlovákiai konferencia a rendőri tudományról. Rendvédelmi Füzetek 2001/24. sz.

³⁰ Zachar József: Indokolt-e a rendvédelem-tudomány fogalmának használata? Gondolatok egy új tudományággal kapcsolatban. A tanulmány műhelyvitája 2002. május 23. Budapest.

rendőrtudomány, vagy rendőrtudományok elnevezésért. Teljes joggal mondhatnák, hogy ilyen alapon csendőrtudomány elnevezést is lehetne használni. Ne feledjük, hogy a Francia Nemzeti Csendőrség az Európai Unió egyik legtekintélyesebb rendvédelmi testülete, amely – a jogelődöket figyelmen kívül hagyva – Napóleon óta sikeresen védelmezi a polgári demokráciák értékeit³¹. Nyugat-Európában érezhető csendőr kontra rendőr rivalizáció is olyan körülmény, amely megkérdőjelezi a rendőrtudomány vagy rendőrtudományok elnevezést. A német nyelvi környezetben a helyzet más a polizei fogalom eltérő tartalma miatt. Másrészt úgy érezzük, hogy az angolszász megközelítés mindenhatóságát hordozná a rendőrtudomány vagy rendőrtudományok elnevezés. Az angol nyelvterületen a rendvédelmet általában a rendőrség tevékenységével azonosítják, a rendvédelem nem más, mint „jogtudományi alapon a közbiztonság oltalmazására és a természettudományok bevonásával a bűnüldözés”³². Ez tükrözi azon angolszász gyakorlatot, mely szerint a „közbiztonság” biztosítására hivatott szervezetek az igazságszolgáltatás részeként működnek. Az angolszász és a kontinentális jogrendszer azonban erőteljesen eltér egymástól. Nem tartjuk helyes megoldásnak egy születendő tudományterület elnevezésében valamely kitüntetett rendvédelmi modell primátusát biztosítani. Úgy gondoljuk, hogy a tudomány elnevezésének olyannak illik lenni, amely befogadó és nem kirekesztő jellegű³³.

Hibásnak tartjuk azon elképzelést is, amely a rendvédelmet a rendészet fogalmában kívánja feloldani. A rendészetnek megvan a maga jól behatárolt területe, amely történelmileg alakult ki. Nyilvánvalóan van érintkezési területe a rendvédelemnek és a rendészetnek. Napnál világosabb, hogy a rendvédelem interdiszciplináris tudományként történő felfogása nyomán a rendészet egy részét lefedi a rendvédelem. Ez azonban koránt sem jelenti azt, hogy a rendészet területe azonos lenne a rendvédelem térréumával. A rendészetnek – mint a jogtudomány egyik szakágának – és a rendvédelemnek – mint interdiszciplináris tudománynak – egyaránt vannak olyan térréumai, amelyek nem hozhatóak egymással szoros kapcsolatba, mint például a kriminálpedagógia, vagy a rendvédelmi szervezetek irányításában alkalmazott vezetési elvek stb.

A rendészet és a rendvédelemnek a jogtudományra eső része elhelyezkedését a legszemléletesebben a „A magyar rendvédelem története” című könyvben Dr. Mezey Barna ábrázolta³⁴.

Tudományos Társaságunk álláspontja rendvédelempárti. A rendvédelemtörténet további gondozása során is ezzel a fogalommal kívánunk élni. Érdekes módon a rendvédelem kifejezést támadók is egyetértének azzal, hogy a történetiséget illetően a rendvédelem a legjobb kifejezés.

Összességében úgy gondoljuk, hogy:

- a rendvédelem-tudományt interdiszciplináris tudományként kell művelni, nem szabad egyik vagy másik tudományág toldalékává silányítani, hiszen a valóságban már ma is multidiszciplinaritásban él, „csupán” a részterületek összekapcsolása hiányzik még;
- értelmetlenségnek tartjuk más névvel helyettesíteni a bevált rendvédelem elnevezést, mivel általában nem tartjuk helyesnek az idegen nyelvi kultúrák fordításaival helyettesíteni a magyar indíttatású elnevezéseket, továbbá helytelenítjük az

³¹ Général Jean Besson, Pierre Rosière: La Gendarmerie Nationale Párizs, 1982, Éditions Xavier Richer 590 p.

³² Zachar József: op.cit.

³³ Parádi József: A rendvédelmi diszciplína...

³⁴ Parádi József (főszerk.): A magyar rendvédelem... Mezey Barna: A rendvédelmi jog a jogrendszerben. 1. sz. melléklet. 270 p.

évszázadnyi múltba visszanyúló nyelvi környezetből kiragadott kifejezések újra alkalmazását, mivel a fogalmi és jogi környezet egyaránt jelentősen megváltozott, valamint helytelenítjük, más tudományterületek elnevezését ráerőszakolni a rendvédelemre, mivel az ilyen megoldások óhatatlanul káoszhoz vezetnek;

- a rendvédelemnek van saját szakterülete, amely a történelmi fejlődés során gyarapodott, e szakterületet az adott kor elvárásainak megfelelően minden időben intellektuálisan is művelték és gondozták ma is, nem felel meg a valóságnak, hogy a rendvédelem nélkülözi a tudományos feldolgozottságot, a helyzet inkább az, hogy több tudományterület is foglalkozik a szakterület egy-egy szeletének tudományos gondozásával.

Tudatában vagyunk annak is, hogy nem valósult meg a rendvédelemi diszciplína területének egzakt módon történő kidolgozása. Helyesnek tartunk minden kezdeményezést, amely hozzájárulhat a rendvédelmi diszciplína területének, határának pontosításához. E tevékenység végzésében szívesen együttműködünk más tudományágak művelésében jeleskedő kutatótársainkkal. A magunk részéről a rendvédelemtörténet tekintetében tartjuk magunkat elsősorban kompetensnek.

Úgy gondoljuk eljött az ideje a rendvédelem-tudomány térrénumait feltáró projekt megvalósításának³⁵. Tudományos Társaságunk a maga szakterülete vonatkozásában szívesen részt vesz egy ilyen intellektuális programban.

Véleményünk szerint a magyar rendvédelem fejlődésének újabb szakaszához ért. A korábbi időszakban a fejlődési szakaszok általában szervezeti módosításokban csúcsosodtak ki. Ilyen helyzet állt elő például a XX. század elején, amikor az önkormányzati rendőrségek államosításának témája került napirendre³⁶. 1912-ben a belügyminiszter külön osztályt hozott létre a tárcán belül, amely két éves munkával készítette elő a vidéki rendőrségek államosítását³⁷. Végül is 1919-ben a miniszterelnöki rendelettel történő államosítás, ennek az előkészítő munkának volt a – háború és a forradalmak miatti – kései következménye³⁸.

Napjaink egyik fontos kérdése a rendvédelem tudományának besorolása, álláspontunk szerint önállósulása. Megítélésünk szerint ez nem képzelhető el a hivatali szféra és a tudományos szféra összefogása nélkül. Tiszavirág életű lehet minden kezdeményezés, amely a két szféra egyike elképzeléseinek a figyelmen kívül hagyásával valósul meg. A tudományos életben évek óta folynak viták e kérdésben. Megítélésünk szerint megérett a helyzet arra, hogy a rendvédelem-tudomány létrehozásának intézményi és finansziális feltételeit is előteremtsék az érintett tárcák. A rendvédelem érdekében egy-egy tudományág érintett szakterületét művelő szellemi alkotóműhelyek képviselőinek összefogása nélkül elhamarkodottnak tartjuk a tudományág meghatározására irányuló törekvéseket.

Úgy érzékeljük, hogy a különböző nézeteket valló irányzatok nem egyformán aktívak. Reméljük nem fordulhat elő az a helyzet, hogy az e témakörben lezajlott viták

³⁵ A 2000. szeptember 24-27. között Szlovákiában megvalósult „A rendőrtudományok fejlődésének és az ismeretek rendőri gyakorlatba való átültetésének aktuális problémái” című konferencia határozata. A határozat másolata Budapesten a Rendőrtiszti Főiskola irattárában.

³⁶ Parádi József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. Rendvédelemtörténeti Füzetek Acta Historiae Praesidii Ordinis III. évf. (1992) 3. sz. 19-34. o.

³⁷ Parádi József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. Rendvédelemtörténeti Füzetek Acta Historiae Praesidii Ordinis IX. évf. (1998) 10. sz. 98-148. o.

³⁸ 5047/1919. ME. rendelet

egyoldalú interpretálása nyomán néhány magát a témában kompetensnek tartó személy dönti el azokat a kérdéseket, amelyre a tudós szerveződések együttesen hivatottak.

Meggyőződésünk, hogy a „Határórség és rendészet” című konferencia is azon rendezvények közé tartozik, amely elősegíti a nézőpontok tisztázását, esetleg közelebb kerülését. Nyílt viták formájában kristályosodhatnak ki azon álláspontok, amelyek hozzájárulhatnak a rendvédelem-tudomány fejlődéséhez.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság nevében kívánok a konferencia valamennyi résztvevőjének kreatív vitát, szellemi gyarapodást, a tudomány eredményeihez való hozzájárulást.